

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO.

39. številka.

Ljubljana, dne 28. septembra 1928

56. letnik.

Slomškova 60. posmrtnica na Ponikvi.

Sestdesetletnico smrti moža, na katerega so Ponikvijani, kot njegovi ožji rojaki jako ponosni, so slavili čeraj njegov spomin ter pritrtili na Slomškov orehovo ploščo na mesto, kjer je bila stara, katero je nemuna ter pijana roka razbila. — Poleg domačinov so se steležili slavja tudi zastopstvo Slomškove zveze, predsednik Slov. kršč. socialne zveze dr. Rožič, zastopnik Slov. Sraze urednik Smodej, zastopnik društva mariovskih bogoslovcev Potočan ter g. zastopnika Viš. šolskega nadzornika Wester in Gaberšek.

Ob 10. uri je bila v ondotni cerkvi slovesna prireditev dr. Medveda, ki je v zbranih besedah obrazložil prilike slavljenja za narod, vero in cerkev ter slovesna v. maša. — Po večernicah so se zbrali župljani pod rehom, pod katerim je slavljenec prestal prvo izkušnjo.

Dr. Karlovšek, sedanji lastnik Sloma ter predsednik odbora za obnovitev spominske plošče je pozdravil vse navzoče, posebno pa goste ter odkril spominsko ploščo, katero je izročil občini v varstvo ter lastnino, za kar se mu je župan iskreno zahvalil ter obljubil v imenu občinskega odbora čuvati to, za občane tako dragoceno rečino. V imenu Višjega šolskega sveta je pozdravil njakove slavljenca višji šolski nadzornik Wester, ter je rekel med drugim: «Le tisti, ki se približujejo temu goru, hodijo po pravi poti!» Korzetova Anka je jako živo deklamirala Slomškovo pesem: «Sveta modrost» nato je nastopil slavnostni govornik prof. Vesenjaj, ki je v lepo zamišljenem govoru orisal delo slavljenja za obrazbo naroda, posebno za šole in opisal njegovo življenje. Povdarjal je in izpopolnil besede g. nadzornika Westra in zaključil, da slavljenca proslavljamo najbolj s tem, da se v življenju po njegovem vzgledu delujemo. — Dr. Karlovšek je prečital čestitne pozdravke od šolskega ravnatelja Lebarja, učiteljstva v okolici ob Krki ter stolnega župnika Moravca iz Maribora. V imenu Marijine družbe je Anica Čmok povečala nekaj Slomških pregovorov.

Predsednik Slov. krščanske socialne zveze (SKSZ) dr. Rožič je povdarjal, da naj bo SKSZ Slomškova šola in deljaha, kjer naj se ljudstvo izobrazuje s predavanji in deklamacijami. Deklamacija deklica Mirko Drolea: Slava Slomški, katero je zložila rojkinja s. Serafina Zdolšek, je bila posebno ugajala vsled izbornega dečkovega nastopa. Predsednik Slomškove zveze g. Strukelj je povdarjal, da je bilo slavljenčevo delo posvečeno veri in miru. Bil je izvrsten pedagog in krščansko slovensko učiteljstvo si je izbralo njegovo ime in mu priseglo: «Vojji smo, tebe hočemo posnemati in tebi slediti!» Urednik «Slovenca» Smodej je govoril v imenu Slovenske družbe ter izjavil, da je bil Slomšek največji narodni bora ter v njem ni nikdar umrla ljubezen za narod. Ljudi mi ga moramo v tem posnemati ter skrbeti za podjarmljene brate pod tujim jarmom. Nato je pozdravil občinstvo gojenec Slomškove šole, bogoslovec Potočan. Nato se je dr. Karlovšek zahvalil za obisk občanom ter gostom, posebno pa tamburašem in pevcem, ki so s svojimi pesmimi slavnost povečali.

Tri slike.

«Našli smo, da hujska naše ljudstvo —». Luk. 23, 2. I.

Nepregledna množica valovi pred gradom Ananias in vse tja do tempeljskih zidov. Kakor besni kričijo in vpijejo, vihtijo pesti in se zaganjajo ob marmornate stopnice, ki vodijo gori na Gabbato, zvišen prostor, stebričjem obdan in s pisanim kamenjem tlakan.

Tam sedi na sodnem stolu Pilat. Poleg njega je centurion Kornelij Varus, poveljnik rimske posadke v Jeruzalemu, četa oboroženih vojščakov obdaja prostor in sredi med njimi stoji obtoženec. Star rdeč vojaški plašč mu ogrinja telo, tu pa tam vidi gola koža, vsa razmesarjena od udarcev biča, na glavi ima venec iz trnja spleten, globoko se mu zadržajo trni, da mu curlja kri po sencih in po čelu. Glava mu klone in oči ima povešene. Globoka otožnost in črna, vdana potrpežljivost mu sije z lica. V sklenjenih rokah drži trstiko.

Na Pilatovem zagorelem obrazu se zrcali pomilovanje, neodločnost, zadrega. S prezirljivim pogledom čemer razgrajajočo množico pod seboj. Neštete glave dvigajo gori k njemu, nešteti obrazi se mu režijo v nastnem sovraštvu, oči se bliskajo —

«Križaj ga! — Proč z njim! — Sovražnik ljudstva —»

Ob vznožju stopnic stoji gruča duhovnov in stariščin, voditeljev in zastopnikov ljudstva. K njim se obrne Pilat.

Mir hočemo!

Mirovni dogovori, s tolikim slovesom razglašeni kot neizpremenljivi, propadajo eden za drugim in vojno razpoloženje ter vojaške priprave posameznih držav kažejo, kakor da bi se imela prava vojna šele začeti. Od mirovnih dogovorov ne bo ostal paragraf na paragrafu in zavezniške države, ki so sestavile dogovore in pogoje ter jih drugim vsilile, ki bi imele nalogo, da skrbijo in jamčijo za izvršitev, zahajajo od zelene posvetovalne mize v svoje kasarne ter tam snujejo naklepe, ki so vsem sklepom nasprotni. Tako je Grška samovoljno napadle Turke in če bi se ji bilo posrečilo osvojiti Carigrad, bi bile prvotne določitve takoj pozabljene in v Londonu ali Parizu bi se na podlagi grške zmage antantnim državam in pa Grkom delili profiti. Stvar je pa drugače izpadla, Grki so bil poraženi in Turki so se čez noč iz premagancev spremenili v zmagovalce. Boj med Grško in Turško ni omejen na Grke in Turke, kakor tudi ni bil spor med Avstrijo in Srbijo leta 1914 omejen na avstrijsko in srbsko državo, temveč kakor je ta spor v kratkem času izzval svetovno vojno, tako lahko tudi grško-turški razvname novo svetovno vojno, oziroma nadaljevanje prve, ki z oboroženim mirom, kakoršnega imamo že štiri leta, nikakor ne more biti končana.

Grški pohod proti Carigradu je bil Angležem zelo všeč, ker hočejo nadzorovati v svojo korist morske ožine, da bi Rusija ne mogla med svet in če bi bili Grki zmagali, bi Anglija že znala iz kake konference izbiti svoje koristi. Grki so pa propadli, Turki so na pohodu ostrina orožja se je obrnila in Anglija hoče druge države pridobiti za nadaljevanje grške pustolovščine. Čela Evropa se deli danes na dva tabora: na one, kateri so zadovoljni z angleškimi koristoljubnimi naklepi in pa na one, katerim ti naklepi niso in ne morejo biti všeč. V prvem taboru je z zavestjo Anglija sama poleg Grške seveda in pa take države, ki se nadajo od angleške strani raznih koristi ter so nasprotne upravičenim ruskim in turškim zahtevam, v drugem pa je poleg Rusije, Turške in Bolgarije kolikor toliko tudi Francija, kateri so svobodne morske ožine na vsak način bolj koristne, kakor pa angleško nadzorstvo nad njimi.

Anglija snubi za svoje nakane Rumunijo in Jugoslavijo, rumunska vlada pričakuje od Angležev pomoč in zaslombo v svojih krivičnih pohlepih po ruski zemlji, glede prisvojitve Besarabije, jugoslovanska vlada pa vleče na angleško stran sovraštvo do Bolgarov in pa to, da je njej vsaka vojna politika in vojna dobrodošla, da se lažje obdrži na površju. To je seveda mnenje beograjskih vladnih veljakov, ki se nikakor ne zirajo na mnenje in hotenje državljanov in narodnih slojev.

Jedro in središče orientalske politike je boj med Anglijo in Rusijo, nasprotje med upravičenimi ruskimi zahtevami po svoji trgovinski in gospodarski svobodi, ter angleškemu pohlepu po izrabi prirodnega bogastva tuju pokrajini in še po nadzorovanju cele trgovine in vseh poti skozi Dardanele. Francija nasprotuje angleškim nakanam, ni pa izključeno, da se z Angleži prej ali slej pobota in zedinje glede izkoriščanja ruskih in azijskih pokrajin ter se tudi priključi vojni politiki glede orientalske vprašanja, ker je ravnotako nasprotna svobodnemu razvoju Rusije.

«Poglejte si ga —! Bičati sem ga dal, kaznoval sem ga, — ali vam še ni dovolj?»

«Ne! — Proč z njim! Smrt je zaslužil! Križaj ga!» so mu kričali starejšine in «Križaj ga!» je odmevalo črez širni vrveči prostor.

«Nobene krivde ne najdem na njem! Kaj vam je hudega storil?»

«Smrti je vreden! Povedali smo ti že, zakaj. Našli smo, da je hujskal naše ljudstvo, da je prepovedoval dajati cesarju davek. Kralja se je delal! Kristus hoče biti!»

«Tako je!» je odmevalo iz tisočglave množice. «Križaj ga! — Čuli smo, da je govoril proti državi in proti cesarju!»

«Proč z njim! — Proč z njim!» je razsajala gruča ljudi krog bradatega duhovna, ki je krilil in mahal z rokami in besno kazal na obtoženca.

«Vašega kralja naj križam —?» vpraša Pilat posmehljivo.

«Mi nimamo kralja razen cesarja! Mi smo vdani Rimu, tale človek pa je hujskal zoper državo!»

«Ako ga ne obsodiš na smrt, nisi prijatelj cesarjev!»

Pilat pogleda stotnika, njune oči se srečajo.

«Razumem te, prijatelj!» mu odgovori Varus. «Danes vpijejo, da so vdani Rimu. — jutri pa se bodo uprli. Hinavsko zlobno ljudstvo! Vsega so zmožni!»

«In kaj naj storim z njim —?» pokaže Pilat na obtoženca.

«Dobro vem tudi jaz, da je nedolžen! Ničesar tega ni storil, kar mu očitajo. Iz gole nevoščljivosti ga ho-

če se Francozi pobotajo z Angleži glede koristi in profitov na ruski rovaš, tedaj se oba tabora v Evropi zopet spremenita. Na eni strani bo antanta proti Rusiji in Turčiji, na drugi strani bodo pa ti dve državi podpirali gotovo tudi Bolgari in Nemci. Proti Rusiji je že sedaj Rumunija, saj tudi ne more drugače, ker se je na Rusiji ogrešila ter noče vrniti, kar si je nepošteno prisvojila, in s pozivom na zveze vladarskih hiš ter z raznimi obljubami hočejo tudi Jugoslavijo spraviti v isto vrsto z Grško in Rumunijo. To delajo in snujejo vlade, narod je pa vsepovsod za mir in proti vsaki vojni. Niti naš, niti rumunski in niti grški človek — kmet in delavec — ne more vzljubiti vojne in orožje, ker so si vladarji slučajno v sorodu in ker se obeta, da bodo v Londonu vladnim gospodom šli v tem in onem na roko. Delovno ljudstvo ima dovolj težkih in bridkih izkušenj iz zadnje vojne ter je danes skozinsko nasprotno vojni politiki.

Grški vojaki so javno kazali, da niso za vojno, grške čete so polagale orožje ter se predajale v ujetništvo, rumunsko ljudstvo je že v svetovni vojni z največjo nezadovoljnostjo sledilo vojni zapovedi in sili in danes bi tudi ne bilo drugače, Anglija pa čuje danes iz vseh krajev svoje države, kako malo razpoloženja vlada za vojno in kako velika sila vstaja proti. Iz vseh angleških kolonij — črnih, rjavih in žolnih — se sliši odločen: ne in zlasti iz Azije se oglašajo silna moč — panislamskega (vseturškega) pokreta. Zeleni turški prapor se vzdiguje, drog mu je sicer še v Aziji, njegov polumeseček se pa že nagiblje črez Bospor in njegova senca je že padla preko Carigrada. V njo so uprte oči milijonov iz džungle indijske, iz ravnin mezopotamskih, žarečih puščav Arabije in od obal Nila. Položaj je zelo resen ne samo za Anglijo, temveč za celo Evropo.

In mi, Jugoslovani? Mir hočemo! Anglija se za svoje koristi lahko vojskuje s komur hoče, magari s celim svetom, Francija tudi, če antanta brani Rusiji neodločevanje v Dardanelih, moramo mi izjaviti, da se nečemo zaplesti v nobeno nakano zoper to veliko slovensko državo. Pripravljene smo braniti svojo državo, nočemo pa drugih napadati.

Ljudstvo kliče in resno opominja voditelje države, da noče vojske, ki bi se razširila takoj v svetovni požar in pozivlja odgovorne državnike, da store vse, prav vse, da se ohrani mir, in to v interesu obstoja države same, ki smo jo s svojo krvjo skovali in ki se ne sme zaradi Anglije postaviti na kocko!

Torej mir, brezpogojni mir!

Novi davčni zakon.

Vlada je predložila pregled zakona o neposrednih davkih, kateri bi naj stopil v veljavo 1. januarja 1924.

Vlada s tem predlogom ni izpolnila naših zahtev, ki se glase: **izjednačenje vseh davkov v celi državi potom pravične, moderne davčne zakonodaje.** Po predlogu navedeni davki, kakor n. pr. pridobnina posameznih davkoplačevalcev itd., ki ostane v smislu par. 189 zakonskega predloga še nadalje v veljavi. — **Namenoma trdim, da se bo izvršilo izjednačenje le — na papirju,** ker na primer zemljiški davek ne bo mogoče pravično odmeriti v južnih krajih, kjer nimajo katastra in nalaga zakonski predlog dolžnosti, da finančni minister dovrši kataster do 31. decembra 1928. Ta do-

čejo spraviti v stran in pa iz sovraštva, ker vse ljudstvo gre za njim. Sami bi radi vladali —! Za stranko jim gre —!»

«In — ali ga naj obsodim?»

«Ti ljudje so vsega zmožni! Tudi tega, da gredo v Rim in te zatožijo pri cesarju, da si protidržavnega rovarja izpustil —.»

«Misliš —?»

«Reši sebe in stori kar se itak mora zgoditi! Kajti bati se je nemirov! Le poslušaj, kakor rjovejo —!»

Omahovaje pogleda Pilat po razdivjani množici.

«Križaj ga! Križaj ga!» rohnijo. Kakor razburkane morje valovijo tisočere glave, pesti se dvigajo, noge ropotajo po kamenitem tlaku, oči sršijo. Duhovni in poglavarji ljudstva tekajo med vrstami in strastno namigavajo na obtoženca. Hrup je na vrhuncu.

In tedaj izreče Pilat obsodbo —

In umije si roke in pove:

«Jaz sem nedolžen nad krvjo tega človeka! Vi glejte!»

In vse ljudstvo odgovori in vpije:

«Njegova kri naj pride nad nas in nad naše otroke!» —

II.

Leta 1914 —

Na glavnem trgu, tam kjer se pride čez most, se zbira razburjena množica. Vedno več jih prihaja. Po večini delavci, pomočniki in vajenci, predmetni fantalini, tudi žensk je mnogo vmes in dijakov. Tu pa tam par boljših ljudi, radovednežev. Vse govori nemški, slovenske besede ne sliši.